

УДК 331.108: 005.552:621

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-2-49-52

НИЖНИК В. М.

Хмельницький національний університет

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті визначено сутність теоретичних аспектів стратегічного управління підприємством. Доведено необхідність проведення на підприємстві моніторингу показників його діяльності у загальній структурі системи стратегічного управління. Визначено основні принципи побудови системи моніторингу показників діяльності підприємства. Окреслено напрями проведення моніторингу показників діяльності підприємства в системі його стратегічного управління.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегія, моніторинг, господарська діяльність, підприємство.

NYZHNYK V.

Khmelnyskyi National University

STRATEGIC MANAGEMENT ON THE BASIS OF MONITORING THE PERFORMANCE OF ENTERPRISES

In the current conditions of intensification of globalization processes, strategic management of the enterprise is the basis for increasing the competitiveness of its products, ensuring sustainable functioning and development. However, the inclusion in the structure of the system of strategic management of the enterprise only subsystems of evaluation, implementation, development and control over the implementation of enterprise strategies will be incomplete without systematic analysis of the dynamics of indicators, which decisively influence the formation of the level of competitiveness of the enterprise. In order for the enterprise not only to be competitive, but also to have the ability to maintain the necessary level of competitive advantages in the future, in order to carry out efficient economic activity both in the domestic and foreign markets, it is necessary to constantly obtain information on the current state of its activity. Ensuring such conditions at the enterprise will allow to make managerial decisions for successful functioning of the enterprises, to develop ways and measures to support the achieved level of its development.

The essence of theoretical aspects of strategic enterprise management is defined in the article. It is established that continuous analysis of the situation, processing a large amount of information about the level of business activity of the enterprise requires the introduction of mandatory systematic analysis of innovation, investment, production, marketing, sales and economic and operational components for making management decisions. It is proved that these circumstances can be implemented in the form of a system for monitoring the performance of the enterprise and its constant monitoring, implementation and promotion. It is proved that the monitoring of the performance of the enterprise should be understood as continuous monitoring of individual processes of its functioning. The system of monitoring the performance of the enterprise should include as a set of components, designed to ensure the process of continuous analysis of the dynamics of certain indicators of the level of its business activity, forecast possible changes, control their dynamics and justify the possible ways to improve the achieved indicators. The directions of monitoring of indicators of activity of the enterprise in the system of its strategic management are outlined.

Keywords: strategic management, strategy, monitoring, economic activity, enterprise.

Постановка проблеми. За сучасних умов інтенсифікації глобалізаційних процесів стратегічне управління підприємством є основою для підвищення конкурентоспроможності його продукції, забезпечення сталого функціонування та розвитку. Разом з тим, включення до структури системи стратегічного управління підприємством лише підсистеми оцінки, реалізації, розробки та контролю за виконанням стратегій підприємств буде неповним без здійснення систематичного аналізу динаміки показників, які визначальним чином впливають на формування рівня конкурентоспроможності підприємства.

Для того, щоб підприємство могло бути не лише конкурентоспроможним, але і володіти здатністю підтримувати необхідний рівень конкурентних переваг у майбутньому, для здійснення ефективної господарської діяльності як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках, необхідно постійно отримувати дані про поточний стан його діяльності. Забезпечення таких умов на підприємстві дозволить приймати управлінські рішення для успішного функціонування підприємств, розробляти шляхи і заходи для підтримки досягнутого рівня його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд теоретико-методологічних та методичних засад забезпечення стратегічного управління на основі моніторингу показників діяльності підприємств свідчить, що в науковому середовищі ці питання досліджуються досить широко. Зокрема, вагомий внесок у дослідження питань розвитку стратегічного управління на основі моніторингу показників діяльності підприємств здійснили Булеєв І.П., Вергал К. Ю., Данилюк В. О., Калініченко Л. Л., Мельнікова М.В., Пилипенко А. А., Прокопенко М.Д., Трухан О. Л. та багато інших. У роботах цих авторів розкрито проблематику обґрунтування основних аспектів забезпечення стратегічного управління підприємствами на основі моніторингу показників їх діяльності.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий внесок вчених щодо дослідження і розробленості окресленої проблематики, все ж не до кінця вирішеними є питання щодо

дослідження стратегічного управління підприємствами на основі моніторингу показників їх діяльності. Врахування сучасних напрямів розробки моніторингу показників діяльності підприємства в системі його стратегічного управління, розширення окремих аспектів застосування цих показників, зумовили актуальність та практичну значущість теми даної роботи.

Формування цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування основних аспектів стратегічного управління на основі моніторингу показників діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «стратегічне управління підприємством» вперше виникло в 70-х рр. ХХ ст., що було обумовлено значним прискоренням темпів суспільного та економічного розвитку і науково-технічного прогресу. В умовах стрімкої зміни зовнішнього середовища необхідність оперативного реагування на такі зміни і вироблення відповідних моделей розвитку з урахуванням прогнозованих змін викликана виживанням та успішним функціонуванням підприємства.

Стратегічне управління підприємством, яке базується на людському потенціалі як основі управління підприємством, гнучко реагує на виклик із боку зовнішнього середовища, призводить до своєчасних змін в організації, що дозволяють добиватися конкурентних переваг, орієнтуючись у своїй діяльності на потреби покупців, що в сукупності дає змогу підприємству виживати в довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому своїх цілей [1, с. 105].

Стратегічне управління як діяльність включає визначення цілей використання ресурсів і капіталу, методів фінансування, часових характеристик, важелів і методів управління рухом ресурсів та капіталу, визначення «стратегічного набору» (як структури специфічних фінансових стратегій), а також планування діяльності підприємства. Стратегічне управління підприємством розробляється для динамічної системи, що постійно змінюється, а тому потрібно відслідковувати рух усіх процесів, які відбуваються на підприємстві. Стратегічне управління підприємством визначає найбільш оптимальну спрямованість його діяльності, націлює на економію всіх видів витрат, на мобілізацію капіталу для підтримки виробничих, дослідницьких, маркетингових та інших стратегій, на максимальне підвищення вартості підприємства.

Розробка та вибір оптимального варіанта стратегічного управління підприємством є основою для забезпечення його життєздатності у довгостроковій перспективі. Найважливішою її частиною є прийняття рішення про доцільну для підприємства структуру ресурсів і капіталу. Таким чином, лише ефективне використання ресурсів та організація функціональної складової дозволить підприємствам підвищувати власний потенціал, бути стійким до впливу зовнішніх і внутрішніх факторів [2].

Разом з тим, стратегічне управління підприємством передбачає створення дієвої системи моніторингу показників його діяльності для формування достатнього рівня конкурентного потенціалу і можливостей його реалізації. Постійне проведення аналізу ситуації, обробка великого обсягу інформації про рівень господарської діяльності підприємства потребує запровадження обов'язкового системного аналізу інноваційно-інвестиційної, виробничої, маркетингово-збутової та господарсько-експлуатаційної складових для прийняття управлінських рішень. Ці обставини можуть бути реалізовані у вигляді системи моніторингу показників діяльності підприємства та постійного його контролю, реалізації та підвищення.

Отже, необхідним є проведення на підприємстві моніторингу показників його діяльності у загальній структурі системи стратегічного управління. Моніторинг показників діяльності підприємства сприятиме досягненню нормативних, еталонних показників у перспективі, активному протистоянню впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, оперативному управлінню процесами аналізу, формування та підвищення рівня конкурентоспроможності будь-якого підприємства [3; 4].

Загалом під моніторингом показників діяльності підприємства слід розуміти постійне стеження за окремими процесами його функціонування. Система моніторингу показників діяльності підприємства має включати як сукупність складових, призначених для забезпечення процесу постійного аналізу динаміки визначених підприємством показників рівня його господарської діяльності, прогнозування можливих змін, контроль їх динаміки та обґрунтування можливих шляхів підвищення досягнутих показників.

Система моніторингу показників діяльності підприємства в системі стратегічного управління має бути спрямована на забезпечення як стратегічних цілей управління, так і прогнозних значень характеристик діяльності підприємства. Виходячи з основних завдань системи моніторингу показників діяльності підприємства, слід визначити головні складові вирішення проблем, до яких відносять: визначення основних показників забезпечення діяльності підприємства; періодичний аналіз рівня даних показників та їх динаміки; прогнозування можливих змін кожного з обраних показників в результаті дії внутрішніх та зовнішніх, прямих і непрямих чинників; контроль динаміки обраних показників; знаходження напрямів і визначення заходів, які потребують запровадження для забезпечення підтримки на високому рівні діяльності підприємства [5].

Виходячи з основних завдань, які покликаний вирішити моніторинг показників діяльності підприємства, він має включати підсистему постійного збору і опрацювання оперативної інформації щодо фактичної динаміки критеріїв забезпечення діяльності підприємства, рівня впливу чинників на показники його діяльності, а також його можливої зміни від наявних і потенційних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі діяльності промислового підприємства. Серед принципів побудови системи моніторингу показників діяльності підприємства, доцільно виділити наступні: чіткої цільової орієнтації

системи – її зв'язок із завданнями системи оцінки та підвищення ефективності діяльності підприємства; логічності і обґрунтованості прийомів і механізмів, що використовуються; комплексності системи, тобто охоплення максимально широкого діапазону показників у розрізі інноваційно-інвестиційної, виробничої, маркетингово-збутової та господарсько-експлуатаційної складових стратегічного управління підприємством; адаптивності і гнучкості, що припускають постійне налаштування як усієї системи моніторингу, так і її окремих елементів на умови зовнішнього та внутрішнього середовища, з метою підтримки максимальної ефективності; результативності системи, яка спрямована в кінцевому підсумку на позитивний результат – підвищення ефективності стратегічного управління підприємством [6].

Система моніторингу показників діяльності підприємства у загальній структурі системи стратегічного управління підприємством має постійно функціонувати для можливостей реалізації цілей, які переслідуються моніторингом. Постійність стеження за реалізацією поставлених завдань дозволить підвищити якість системи стратегічного управління підприємством в цілому. Важливою якісною властивістю системи моніторингу показників діяльності підприємства має бути її об'єктивність. Ця система моніторингу має бути об'єктивною і мінімально сприйнятливою до впливу суб'єктивних оцінок на результати моніторингу, результати прогнозів динаміки того чи іншого показника забезпечення стратегічного управління.

Отримання максимальної об'єктивності даних моніторингу показників діяльності підприємства можливе лише тоді, коли на підприємстві буде чітко визначена система показників для проведення аналітичної роботи, а також їх інформаційне поле, в якому отримана інформація може вважатися достовірною чи максимально об'єктивною для потреб підсистеми моніторингу. У процесі підготовки масиву даних та вибору їх інформаційного поля слід визначити напрямки та взаємозв'язок інформаційних потоків для того, щоб інформація, що в результаті надходить до суб'єктів підсистеми моніторингу показників діяльності підприємства, була об'єктивною, точною та оперативною.

Моніторинг показників діяльності підприємства має здійснюватися на основі постійного оновлення та накопичення даних. Інформаційна база для здійснення постійного моніторингу змін стану діяльності підприємства буде недостатньою, оскільки основним джерелом даних для аналізу може бути фактично лише квартальна та річна звітність. Отже, на підприємстві слід здійснювати аналіз впливу тих чи інших змін показників діяльності підприємства на її рівень як по відношенню до незмінних показників діяльності, так і до рівня їх прогнозованого стану підприємства [7].

Таким чином, дотримання приведених вище напрямів проведення моніторингу показників діяльності підприємства дасть змогу здійснювати: оперативне спостереження за змінами показників, що формують складові інноваційно-інвестиційної, виробничої, маркетингово-збутової та господарсько-експлуатаційної діяльності підприємства; точне і достовірне прогнозування динаміки показників, які забезпечують необхідний стан діяльності підприємства; врахування впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на рівень діяльності підприємства; розробку відповідних заходів, спрямованих на утримання або підвищення рівня стратегічного управління підприємством; забезпечення достатнього рівня стратегічного управління підприємством на перспективу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами досліджень можна прийти висновку, що досягнення ефективного стратегічного управління підприємством в цілому є можливим лише за допомогою впровадження дієвого моніторингу показників його діяльності, який дозволяє підвищувати конкурентоспроможність підприємства та досягати його фінансової стабільності на основі своєчасного реагування на існуючі відхилення. Таким чином, невід'ємною частиною управлінського процесу є система моніторингу, функціональна важливість якого полягає в забезпеченні зворотного зв'язку між суб'єктом та об'єктом управління: можливості виявлення потреб об'єкта, оцінки ефективності і результативності обраних методів та інструментів впливу на нього з боку суб'єкта управління. У зв'язку із цим, подальших досліджень вимагає розробка механізму стратегічного управління підприємством на основі моніторингу показників його діяльності з оцінюванням ефективності прийнятих управлінських рішень на підприємствах.

Література

1. Стратегия повышения эффективности функционирования производства / И. П. Булеев, Н. Д. Прокопенко, М. В. Мельникова и др. : монография / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2004. – 278 с.
2. Бабкина Н. И. Этапы и особенности стратегического управления развитием промышленного предприятия / Н. И. Бабкина // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Экономические науки. – 2013. – 1-1. – С. 73–81.
3. Вергал К. Ю. Особенности системы управления горизонтально интегрированными структурами / К. Ю. Вергал // Модели управления в рыночной экономике : сб. науч. прац. – 2014. – Спец. вип. – С. 47–54.
4. Трухан О. Л. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами / О. Л. Трухан // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2012. – № 1. – Т. 2. – С. 29–35.
5. Данилюк В. О. Загальні проблеми стратегічного управління технічним розвитком підприємств України / В. О. Данилюк // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : сб. науч. пр. – 2010. – Вип. 27. – С. 207–214.
6. Калініченко Л. Л. Інтегровані бізнес-структури: сутність та оцінка ефективності функціонування / Л. Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 34. – С. 393–396.
7. Пилипенко А. А. Конкурентна стратегія й формування системи стратегічного управління розвитком інтегрованої структури бізнесу / А. А. Пилипенко // Коммунальное хозяйство городов : научно-технический сборник. – 2008. – № 82. – С. 84–91.

References

1. Stratehiya povisheniya efektyvnosti funktsionuvannya proyzvodstva / Y. P. Buleev, N. D. Prokopenko, M. V. Melnykova y dr. : monohrafiya / NAN Ukrainy. Yn-t ekonomyky prom-sty. – Donetsk, 2004. – 278 s.
2. Babkina N. Y. Etapy y osobennosti stratehicheskoho upravleniya razvytyem promyshlennoho predpriyatiya / N. Y. Babkina // Nauchno-tekhnycheskiye vedomosti SanktPeterburhskoho gosudarstvennogo polytekhnycheskoho unyversyteta. Ekonomicheskyye nauky. – 2013. – 1-1. – S. 73–81.
3. Verhal K. Yu. Osoblyvosti systemy upravlinnia horyzontalno intehrovanymy strukturamy / K. Yu. Verhal // Modely upravleniya v rynochnoi ekonomyke : zb. nauk. prats. – 2014. – Spets. vyp. – S. 47–54.
4. Trukhan O. L. Naukova interpretatsiia funktsii stratehichnoho upravlinnia pidpriemstvamy / O. L. Trukhan // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho unyversytetu. Ekonomichni nauky. – 2012. – № 1. – T. 2. – S. 29–35.
5. Danyliuk V. O. Zahalni problemy stratehichnoho upravlinnia tekhnichnym rozvytkom pidpriemstv Ukrainy / V. O. Danyliuk // Problemy pidvyshchenniya efektyvnosti infrastruktury : zb. nauk. pr. – 2010. – Vyp. 27. – S. 207–214.
6. Kalinichenko L. L. Intehrovani biznes-struktury: sutnist ta otsinka efektyvnosti funktsionuvannya / L. L. Kalinichenko // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. – 2011. – № 34. – С. 393–396.
7. Pylypenko A. A. Konkurentna stratehiya y formuvannya systemy stratehichnoho upravlinnia rozvytkom intehrovanoi struktury biznesu / A. A. Pylypenko // Kommunalnoe khazaiastvo horodov : nauchno-tekhnycheskyi sbornyk. – 2008. – № 82. – S. 84–91.

Рецензія/Peer review : 11.06.2019

Надрукована/Printed : 05.09.2019

УДК: 504.062

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-2-53-58

ПАВЛИК В. В., ПІМОНЕНКО Т. В.
Сумський державний університет

РОЗРИВИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано та систематизовано науково-методичні підходи до трактування сутності поняття «розриви енергоефективності». Визначено, що традиційно вчені визначають розриви енергоефективності як різницю між наявним та енергетичним потенціалом національної економіки.

Автором систематизовано передумови виникнення розривів енергоефективності в національній економіці. У статті проаналізовано досвід країн ЄС щодо дієвих інструментів мінімізації розривів енергоефективності у національній економіці. Визначено, що одним із дієвих інструментів є поширення альтернативних джерел енергії та залучення зелених інвестицій. При цьому необхідним є постійний моніторинг та контроль за життєвим циклом зелених інвестицій, що спрямовуються на енергоефективні проекти.

Ключові слова: зелені проекти, інвестиції, альтернативні джерела енергії, природні ресурси, енергетичний потенціал.

PAVLYK V., PIMONENKO T.
Sumy State University

ENERGY EFFICIENCY GAP IN THE NATIONAL ECONOMY: PRECONDITIONS AND WAYS TO MINIMIZE

The existing tendencies of exacerbation of global environmental problems and increasing competition in the world market require the appropriate reaction from the countries and changing the paradigm of national economy management. At the same time, reducing the country's energy dependence is a key aspect of ensuring its energy security. The scientific community has determined that the achievement of the above goals will not only increase the competitiveness of the national economy, but will also create the preconditions for achieving the indicative goals of sustainable development.

The paper deals with the analysis of the main approaches to define the energy efficiency gap. The author highlighted that traditionally the scientists defined the energy efficiency gap as the difference between potential and current energy capacity of the national economy. The author systematized the preconditions of energy efficiency gap in the national economy. The author analysed the energy capacity of the national economy and main dimensions which have the significant impact on the energy efficiency gap in the national economy.

In the paper, the EU experience to minimise the energy efficiency gap in the national economy was analysed. Considering the results of analysis, the author identified the extending of alternative energy and attracting of green investment as the effective instrument to minimise of energy efficiency gap in the national economy. At the same time, the control and monitoring of green investment should be realised as the main requirements. Besides, the control and monitoring should be realised through the whole life circle of green investment.

Keywords: green project; investment; alternative energy; nature recourses; energy capacity.

Вступ. Наявні тенденції загострення світових екологічних проблем та посилення конкуренції на світовому ринку вимагає відповідної реакції з боку країн та зміни парадигми управління національної економікою. При цьому зниження рівня енергозалежності країни є ключовим аспектом забезпечення її енергетичної безпеки. Науковою спільнотою визначено, що досягнення вищезазначених цілей забезпечить не лише зростання конкурентоспроможності національної економіки, але й сформує передумови до досягнення індикативних цілей сталого розвитку.

Слід відмітити, що 30 вересня 2019 року було підписано Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», що корелює з зазначеними цілями Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 «Глобальні цілі сталого розвитку до 2030» [1]. У рамках зазначених документів сьома ціль передбачає забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх, що у свою чергу забезпечує зниження розривів енергоефективності та підвищення енергетичної безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень. Вчені Яффе А. Б. та Ставінс Р. Н. у статті [2] визначають, що розрив енергоефективності – це різниця між фактичним та оптимальним споживанням енергії в країні. При цьому науковці у своїй статті виокремлюють п'ять основних детермінант, що визначають оптимальний рівень споживання, а саме: економічний потенціал, технологічний технологів, потенціал розвитку, соціальний потенціал та наявний соціальний капітал. Вчені Хант А. та Грінстоун М. визначають, що розриви енергоефективності – це результат неефективності використання інвестиційних ресурсів [3]. При цьому вітчизняними вченими у роботах [4–6] зазначено, що зелені інвестиції, що спрямовуються на енергоефективні проекти призводять до мінімізації розривів енергоефективності та підвищення енергетичної безпеки країни.

Вчені Баклунд С., Толландер П., Палм Дж. та Оттоссон М. визначають розрив енергоефективності як невідповідність між оптимальною та наявною імплементацією енергоефективних технологій [7].